

XLVII. Quomodo igitur hoc assequar, Judices, ut sciam, quantum lucri factum sit? non ex Apronii tabulis, quas ego cum conquirem, non inveni: & cum in jus ipsum eduxi, expressi, ut conficere tabulas se negaret. Si mentiebatur: quamobrem removebat, si hæc tabulæ nihil tibi erant obfuturæ? Si omnino nullas confecerat literas: ne id quidem satis significabat, illum non suum negotium gessisse? Ea est enim ratio decumanorum, ut sine plurimis literis confici non possit. Singula enim nomina aratorum, & cum singulis pactio-nes decumanorum, literis persequi, & conficere necesse est. Jugera professi sunt aratores omnes imperio, atque instituto tuo: non opinor quemquam minus esse professum, quam, quantum arasset, cum tot cruces, tot supplicia, tot ex cohorte recuperatores proponerentur. In jugere agri Leontini medimnum fere tritici seritur, perpetua, atque æquabili satione. Ager efficit ⁹³, cum octavo bene ut agatur: verum, ut omnes dii adjuvent, cum decimo. Quod si quando accidit, tum fit, ut tantum decumæ sit, quantum feveris: hoc est, ut, quot jugera sunt sata, totidem medimna decumæ debeantur.

Hoc cum ita esset: primum illud dico, pluribus millibus medimnum venisse decumas agri Leontini, quam quot millia jugerum sata erant in agro Leontino. Quod si fieri non poterat, ut plus quam decem medimna ex jugere ararent: medimnum autem ex jugere decumano dari poterat, cum ager, id quod perraro evenit, cum decimo ⁹⁴ extulisset: quæ erat ratio decumani, (si quidem decumæ, ac non bona veniant aratorum) ut pluribus aliquanto medimnis decumas emeret, quam jugera erant sata?

XLVIII. In Leontino jugerum subscriptio, ac professio non est plus xxx millium. Decumæ xxxvi medimnis venierunt. Erravit, an potius insanivit Apronius? immo tum insanisset, si aratoribus, quod deberent licitum esset; & non, quod, Apronius

⁹³ Ager efficit] Agri sui ubertate contentus arator est, cum pro uno medimno quod satum est, octo medimna colligit. At ager feracissimus est, cum, Diis ipsis juvantibus,

decem pro uno reddit medimna. Hortensius. ⁹⁴ Cum decimo] Cum decem medimna reddidisset. Idem.

pronius imperasset, necesse fuisset dare. Si ostendo, minus tribus medimnis in jugerum neminem dedisse decumæ: concedes, opinor, ut cum decumano fructus arationis perceptus sit, neminem minus tribus decumis dedisse. Atqui hoc in beneficii loco petium est ab Apronio, ut in jugera singula ternis medimnis decidere liceret. Nam cum a multis quaterna, etiam quina, exigerentur: multis autem non modo granum nullum, sed ne paleæ quidem ex omni fructu, atque ex annuo labore relinquenterentur: tum aratores Centuripini, qui numerus in agro Leontino maximus est, unum in locum convenerunt: hominem suæ civitatis, in primis honestum ac nobilem, Andronem Centuripinum, legarunt ad Apronium, eundem, quem hoc tempore ad hoc iudicium, legatum, & testem Centuripina civitas misit: ut is apud eum causam aratorum ageret, ab eoque peteret, ut ab aratoribus Centuripinis ne amplius in jugera singula, quam terna medimna, exigeret.

Hoc vix ab Apronio in summo beneficio, pro iis, qui etiam tum incolumes erant, impetratum est. Id cum impetrabatur, hoc videlicet impetrabatur, ut pro singulis decumis ternas decumas dare liceret. Quod si tua res non ageretur, a te potius postularent, ne amplius, quam singulas, quam ab Apronio, ut ne plus, quam ternas decumas darent. Nunc, ut hoc tempore ea, quæ regie, seu potius tyrannice, statuit in Aratores Apronius, pratermittam: neque eos appellem, a quibus omne frumentum eripuit, & quibus nihil non modo de fructu, sed ne de bonis quidem suis reliqui fecit: ex his ternis medimnis (quod beneficii, gratiæque causa concessit) quid lucri fiat, cognoscite.

XLIX. Professio est agri Leontini ad jugerum xxx millia. Hæc sunt ad tritici medimnum xc, id est, tritici modium dxi millia. Deductis tritici modium ccxvi millibus, quanti decumæ venierunt, reliqua sunt tritici cccxiv millia. Adde totius summæ dxi millium modium tres quinquagesimas, id est, tritici modium xxxii millia cccc, (ab omnibus enim ternæ præterea quinquagesimæ exigebantur) sunt hæc jam ad ccclvi millia, ccc modium tritici. At ego cccc millia lucri facta

facta esse dixeram. Non enim duco in hac ratione, eos, quibus ternis medimnis non est licitum decidere. Verum, ut hac ipsa ratione summam mei promissi compleam, ad singula medimnum multi H-S duo, multi H-S quinque accessionis cogebantur dare: qui minimum, singulus nummos. Hoc minimum ut sequamur, quoniam xc medimnum millia duximus, accedant eo novo, pessimoque exemplo H-S xc millia.

Hic mihi etiam dicere audebit, magno se decumas vendidisse, cum ex eodem agro, dimidio plus ipse abstulerit, quam populo Romano miserit? Ceterum modium millibus decumas agri Leontini vendidisti. Si ex lege, magno: si, ut lex esset libido tua, parvo: si, ut, quæ dimidiæ essent, decumæ vocarentur, parvo vendidisti. Multo enim pluris fructus annui Siciliae venire poterunt, si id te senatus, aut populus Romanus facere voluisset. Etenim saepe decumæ tanti venierunt, cum lege Hieronica venirent, quanti nunc lege Verrea venierunt. Cedo mihi C. Norbani decumas venditas. C. NORBANI DECUMAE VENDITAE AGRI LEONTINI. Atqui tum neque iudicium de modo iugerum dabatur: neque enim erat Artemidorus Cornelius recuperator: neque ab aratore magistratus Siculus tantum exigebat, quantum decumanus ediderat: nec beneficium petebatur a decumano, ut in jugera singula ternis medimnis decidere liceret: nec nummorum accessionem cogebatur arator dare, nec ternas quinquagesimas frumenti addere: & tamen populo Romano magnus frumenti numerus mittebatur.

L. Quid vero istæ sibi quinquagesimæ, quid porro nummorum accessiones volunt? quo id jure, atque adeo, quo id potius

⁹⁵ Etenim] Rediit ad decumas, dimidiis omnibus, & alia ratione Verres propugnaculum aggreditur. Quid gloriaris, inquit, magno a te venditas esse decumas? tantidem alii quoque saepe vendiderunt, nec tamen, ut tu, contra legem Hieronicam. Qui sit autem, ut alii decumas magno vendiderint, salva lege Hieronica, Verri autem eadem lege tantidem vendere non liceret? Solvit hunc nodum Manutius hoc modo: Verres, etsi non dena medimna in jugero nascerentur, quod saepe fit, ad eam tamen rationem

decumas triennio vendidit, ut medimnorum numerus iugerum numerum æquaret: lex autem Hieronica medimnum ex jugero; decumæ nomine, concedebat dantaxat, cum dena medimna arator ex jugero caperet: ubi vero minus perciperet, decuma minuebatur: id est, medimno minor erat. Norbanus autem & alii, qui tanti decumas jure vendiderunt, quanti Verres iniuste, per legem Hieronicam id facere poterunt, in maxima agrorum ubertate, denis medimnis ex jugero perceptis. Idem.

tius ore fecisti? Nummos dabat arator. Quomodo? aut unde? qui, si largissimus esse veller, cumulatorio mensura uteretur, ut antea solebant facere in decumis, cum æqua lege, & conditione veniant. Is nummum dabat? unde? de frumento? quasi habuisset, te prætor, quod venderet. De vivo ⁹⁶ igitur aliquid refecandum; ut esset, unde Apronio ad illos fructus arationum hoc corollarium nummorum adderetur. Jam id porro utrum libentes, an inviti dabant? Libentes? amabant, credo, Apronium. Inviti? qua re, nisi vi, & malo, cogebantur? Jam iste, homo amentissimus, in vendendis decumis nummorum, faciebat ⁹⁷ accessiones ad singulas decumas: neque multum ⁹⁸: bina, aut terna millia addebat. Fiunt per triennium H-S fortasse 10 millia. Hoc neque exemplo cuiusquam, neque ullo jure fecit: neque eam pecuniam retulit: neque hoc parvum crimen quemadmodum defensus sit, homo quisquam unquam excogitavit.

Quod cum ita sit, audes dicere, te magno decumas vendidisse, cum sit perspicuum, te bona, fortunatæque aratorum, non populi Romani, sed tui quæstus causa, vendidisse? Ut, si quis villicus ex eo fundo, cui H-S dena merces esset, excisis arboribus, ac venditis, demptis tegulis, instrumento, pecore abalienato, domino xx millia nummum pro x miserit: sibi alia præterea centum confecerit: primo dominus, ignarus incommodi sui, gaudeat, villicoque delectetur, quod tanto sibi plus mercedis ex fundo refectum sit: deinde, cum audierit, eas res, quibus fundi fructus, & cultura continetur, amotas, & venditas, summo supplicio villicum afficiat, & secum male actum putet: item populus Romanus, cum audit, pluris decumas vendidisse C. Verrem, quam innocentissimum hominem, cui iste successit, C. Sacerdotem, putat se bonum in arationibus, fructibusque suis habuisse custodem, ac villicum: cum senerit, istum omne instrumentum aratorum, omnia subsidia vestigialium vendidisse, omnem spem posteritatis avaritia

⁹⁶ De vivo] Id est, de cibariis: de iis etiam de vivo refecant. Idem. ⁹⁷ Decumæ nummorum, faciebat] Etenim aratores sustentabant. Translatum de da: decumis, nummorum faciebat. ⁹⁸ Neque multum] Ironice. medicis, qui non modo putrescentia, sed e-

sua sustulisse, arationes, & agros vectigales vastasse, atque exinanisse, ipsum maximos quæstus, prædasque fecisse, intelliget secum actum esse pessime: istum autem summo supplicio dignum existimabit.

LI. Unde ergo hoc intelligi potest? ex hoc maxime, quod ager decumanus provinciæ Siciliæ propter istius avaritiam desertus est. Neque id solum accidit, uti minus multis jugis ararent, si qui in agris remanserunt; sed etiam, ut permulti locupletes homines, magni & navi aratores, agros latos ac fertiles desererent, totasque arationes dereliquerent. Id adeo sciri facillime potest ex literis publicis civitatum, propterea quod lege Hieronica numerus aratorum quotannis apud magistratus publice subscribitur. Recita tandem, quot acceperit aratores agri Leontini Verres. OCTOGINTA TRES. Quot anno tertio profiteantur. TRIGINTA DVO. Unum & quinquaginta aratores ita video dejectos, ut his ne vicarii quidem successerint. Quot aratores, adveniente te, fuerunt agri Mutycensis? videamus ex literis publicis. CENTVM OCTOGINTA OCTO. Quid? anno tertio? CENTVM ET VNVS. Octoginta septem aratores unus ager istius injuria desiderat: atque adeo nostra respublica, quoniam illa populi Romani vectigalia sunt, hunc tot patrum-familias numerum desiderat, & reposcit. Ager Herbitensis primo anno habuit aratores ducentos quinquaginta septem, tertio centum viginti. Hinc centum triginta septem patrum-familias extorres profugerunt. Agyrinensis ager, quorum hominum! quam honestorum! quam locupletum! ducentos quinquaginta aratores habuit primo anno præturae tuæ. Quid tertio anno? octoginta, quemadmodum legatos Agyrinenses recitare ex publicis literis audistis.

LII. Pro dii immortales! si ex provincia tota centum septuaginta ejecisses, possesne, severis iudicibus, salvus esse? Unus ager Agyrinensis centum septuaginta aratoribus inanior cum sit, vos conjecturam totius provinciæ non facietis? Atque hoc peræque in omni agro decumano reperietis: quibus aliquid tamen reliqui fuerit ex magno patrimonio, eos in agris minore instrumento, minus multis jugis, remansisse, quod mernebant,

si re-

si recessissent, ne reliquas fortunas omnes amitterent: quibus autem iste nihil reliquit, quod perderent, fecerat, eos plane non solum ex agris, verum ex civitatibus suis profugisse. Illi ipsi, qui remanserant, vix decuma pars aratorum, relicturni agros omnes erant, nisi ad eos Metellus Roma literas misisset, se decumas lege Hieronica vendituros; & nisi ab iis hoc petivisset, ut sererent quam plurimum: quod illi semper sui causa fecerant, cum eos nemo rogaret, quamdiu intelligebant, sese sibi, & populo Romano, non Verri & Apronio serere, impendere, laborare. Jam vero, Iudices, si Siculorum fortunas negligitis: si, quemadmodum focii populi Romani a magistratibus nostris tractentur, non laboratis: at vos communem populi Romani causam suscipite, atque defendite. Ejectos aratores esse dico: agros vectigales vexatos atque exinanitos a Verre: populatam vexatamque provinciam: hæc omnia doceo literis civitatum, & privatis primariorum virorum testimoniis.

LIII. Quid vultis amplius? num exspectatis, dum L. Metellus is, qui multos in istum testes imperio & potestate deterruit, idem absens de istius scelere, improbitate, audacia testimonium dicat? non opinor. At is optime, qui successit isti, potuit cognoscere. Ita est: verum amicitia impeditur. At debet nos certiores facere, quo pacto se habeat provincia. Debet: verumtamen non cogitur. Num quis in Verrem L. Metelli testimonium requirit? nemo. Num quis postulat? non opinor. Quid si testimonio L. Metelli ac literis hæc omnia vera esse docebo? quid dicetis? utrum Metellum falsum scribere? an amicum lædendi esse cupidum? an prætorem, quemadmodum provincia affecta sit, nescire? Recita literas L. Metelli, quas ad Cn. Pompejum, & M. Crassum consules, quas ad M. Mummius prætorem, quas ad quæstores urbis misit. EPISTOLA L. METELLI. *Decumas frumenti lege Hieronica vendidi.* Cum scribit, se lege Hieronica vendidisse, quid scribit? ita se vendidisse, ut omnes, præter Verrem. Cum scribit, se lege Hieronica vendidisse, quid scribit? se per istum erepta Siculis majorum nostrorum beneficia, jus ipsorum, conditionem societa-

Tom. IV.

A a a

tis,

tis, amicitia, foederum reddidisse. Dicit, quanti cuiusque agri decumas vendiderit. Deinde quid scribit? Recita de epistola reliqua. *Summa vi data est opera a me, ut quam plurimo decumas venderem.* Cur igitur, Metelle, non ita magno vendidisti? Quia defertas arationes, inanes agros, provinciam miseram, perditamque offendi. Quid? id ipsum, quod satum est, qua ratione quisquam, qui sereret, inventus est? Recita literas. LITERAE. Ait se misisse, & praesentem confirmasse, suam interposuisse auctoritatem. Tantum quod aratoribus Metellus obsides non dedit, se nulla in re Verri similem futurum. At quid est tandem, in quo se laborasse dicat? Recita. *Ut aratores, qui reliqui erant, quamplurimum sererent.* Qui reliqui? quid hoc est, reliqui? quo ex bello? qua ex vastitate? quamnam in Sicilia tanta clades, aut quod bellum tam diuturnum, tam calamitosum, te praetore, versatum est, ut is, qui tibi successerit, reliquos aratores collegisse, & recreasse videatur?

LIV. Cum bellis Carthaginensibus Sicilia vexata est, & post nostra patrumque memoria, cum bis in ea provincia magna fugitivorum copia versatae sunt, tamen aratorum interitio facta nulla est. Tum, semente prohibita, aut messe amissa, fructus annuus interibat: tamen incolumis numerus manebat dominorum, atque aratorum. Tum, qui M. Levinio, aut P. Rupilio, aut M. Aquilio praetoribus in eam provinciam successerant, aratores reliquos non colligebant. Tantone plus Verres cum Apronio provinciae Siciliae calamitatis importavit, quam aut Hasdrubal cum Poenorum exercitu, aut Athenio cum fugitivorum maximis copiis, ut temporibus illis simulatque hostis superatus esset, ager araretur omnis, neque aratori praetor per literas supplicaret, neque eum praesens oraret, ut quam plurimum sereret: nunc autem, ne post abitum quidem huius importunissimae pestis, quisquam reperiretur, qui sua voluntate araret? pauci essent reliqui, qui L. Metelli auctoritate in agros, atque ad suum larem familiarem redirent?

His te literis, homo audacissime, atque amentissime, iugulatum esse non sentis? non vides, cum is, qui tibi successit, aratores reliquos appellet, hoc cum diserte scribere, reliquos

hos

hos esse, non ex bello, neque ex aliqua huiusmodi calamitate, sed ex tuo scelere, importunitate, avaritia, crudelitate? Recita caetera. *Tamen pro eo, ut temporis difficultas, aratorumque penuria tulit.* Aratorum, inquit, penuria. Si ego accusator toties de re eadem dicerem, vererer, ne animos vestros offenderem, Iudices. Clamat Metellus: *Nisi literas misissem.* Non est satis. *Nisi praesens confirmassem.* Ne id quidem satis est. *Reliquos,* inquit, *aratores.* Reliquos? prope lugubri verbo calamitatem provinciae Siciliae significat. Addit, *Aratorum penuria.*

LV. Exspectate etiam, Iudices, expectate, si potestis, auctoritatem accusationis meae. Dico aratores istius avaritia ejectos: scribit Metellus, reliquos ab se esse confirmatos. Dico agros relictos, arationesque defertas esse: scribit Metellus aratorum esse penuriam. Hoc cum scribit, illud ostendit, dejectos, ejectos, fortunis omnibus expulsos esse populi Romani socios atque amicos. Quibus si qua calamitas propter istum, salvis vestigialibus nostris, accidisset, animadvertere in eum vos oportebat: praesertim cum ea lege iudicaretis, quae sociorum causa esset constituta. Cum vero, perditis profligatisque sociis, vestigialia populi Romani sint diminuta; res frumentaria, commeatus, copia, salus urbis atque exercituum nostrorum in posteritatem istius avaritia interierit: saltem commoda populi Romani respicite, si sociis fidelissimis prospicere non laboratis.

Atque ut intelligatis, ab isto, praeter lucro praedaeque praesenti, nec vestigialium, nec posteritatis habitam esse rationem: cognoscite, quid ad extremum scribat Metellus. *In reliquum tempus vestigialibus prospexi.* In reliquum tempus ait se vestigialibus prospexisse. Non scriberet, se vestigialibus prospexisse, nisi hoc vellet ostendere, te vestigialia perdidisse. Quid enim erat, quod vestigialibus prospiceret Metellus in decumis, & in tota se frumentaria, si iste non vestigialia populi Romani suo quaestu pervertisset? Atque ipse Metellus, qui vestigialibus prospicit, qui reliquos aratores colligit, quid assequitur, nisi hoc, ut arent, si qui possunt, quibus aratrum saltem aliquid

A a a 2

satel-

fatelles istius Apronius reliquum fecit; qui tamen in agris spe, atque expectatione Metelli remanserunt? Quid cæteri Siculi? quid ille maximus numerus aratorum, qui non modo ex agris eiectioni sunt, sed etiam ex civitatibus suis; ex provincia, denique bonis, fortunisque omnibus ereptis, profugerunt? qua ratione ii revocabuntur? quot prætorum innocentia, sapientiaque opus est, ut illa aratorum multitudo aliquando in suis agris, ac sedibus collocetur?

LVI. Ac, ne miremini tantam multitudinem profugisse, quantam ex literis publicis, aratorumque professionibus cognovistis: scitote, tantam acerbiteriam istius, tantum scelus in aratores fuisse, (incredibile dictu est, Judices: sed & factum, & tota Sicilia pervulgatum) ut homines, propter injurias, licentiamque decumanorum, mortem sibi ipsi consciverint. Centuripinum Dioclem, hominem locupletem, suspendisse se constat, quo die sit ei nuntiatum, Apronium decumas redemisse. Dyrrachinum, primum civitatis, eadem ratione mortem appetisse dixit apud vos homo nobilissimus, Archonidas Elorinus, cum audisset tantum decumanum professum esse ex edicto istius sibi deberi, quantum ille bonis suis omnibus efficere non posset. Hæc tu, tametsi omnium hominum dissolutissimus, crudelissimusque semper fuisti, tamen nunquam perpetere, propterea quod illi gemitus, luctusque provincie ad tui capitis periculum pertinebant: non, inquam, perpetere, ut homines injuriæ tuæ remedium morte, ac suspensio quærerent, nisi ea res ad quæstum, & ad prædam tuam pertineret.

Quid? illud perpetere? Attendite, Judices; omnibus enim nervis mihi committendum est, atque in hoc laborandum, ut omnes intelligant, quam improbam, quam manifestam, quam confessam rem pecunia redimere conentur. Grave crimen est hoc, & vehemens, & post hominum memoriam, judiciciaque de pecuniis repetundis constituta, gravissimum, prætorum populi Romani socios habuisse decumanos.

LVII. Non hoc nunc primum audit privatus⁹⁹ de inimi-

⁹⁹ Privatus] Id est: ex quo jam est pri- re; & ex quo est reus. *Herr.*
vatus, finito nempe magistratus sui tempo-

co, reus ab accusatore. Jam antea in sella sedens prætor, cum provinciam Siciliam obtineret, cum ab omnibus non solum (id quod commune est) propter imperium, sed etiam (id quod istius præcipuum est) propter crudelitatem metueretur, millies audivit, cum ejus animum ad persequendum non negligentia tardaret, sed conscientia sceleris, avaritiæque suæ refrenaret. Loquebantur enim decumani palam, & præter cæteros is, qui apud istum plurimum poterat, maximosque agros populabatur, Apronius: perparvum ex illis magnis lucris ad sese pervenire: prætorem esse socium. Hoc cum palam decumani tota provincia loquerentur, tuumque nomen in re tam turpi, nec itaque interponeret: nihilne tibi venit in mentem eximiationi tuæ consulere? nihil denique capiti, ac fortunis tuis providere? cum tui nominis terror in auribus, animisque aratorum versaretur: cum decumani aratoribus ad passionem faciendas, non suam vim, sed tuum scelus, ac nomen opponerent: ecquod judicium Romæ tam dissolutum, tam perditum, tam nummarium fore putasti, quo ex judicio te ulla Salus servare posset? cum planum fieret, decumis contra instituta, leges, consuetudinemque omnium venditis, in aratorum bonis, fortunisque diripiendis decumanos distitasse tuas esse partes, tuam rem, tuam prædam: idque te tacuisse, & cum dissimulare non posses, potuisse tamen perpeti, & perferre, quod magnitudo lucri obscuraret periculi magnitudinem, plusque aliquanto apud te pecuniæ cupiditas, quam judicii metus, posset?

Esto: cætera negare non potes. Ne illud quidem tibi reliquum fecisti, ut hoc posses dicere, nihil eorum te audisse, nihil ad tuas aures de infamia tua pervenisse. Querebantur cum luctu, & gemitu aratores. Tu id nesciebas? Fremebat tota provincia. Nemo id tibi renuntiabat? Romæ querimoniæ de tuis injuriis, conventusque habebantur. Ignorabas hæc? ignorabas hæc omnia? quid? cum palam Syracusis, te audien-

100 Ad persequendum] Vindicandum istud 4. sc. 7. vers. ultim. *Ipsa si cupiat Salus, opprobrium. Idem.*
] Salus] Hic nomen est proprium, & Salute Dea vide Livium, ix. 43. s. 1. l. Deam significat. Sic Terent. Adelp. act. deus.

te, maximo conventu P. Rubrius Q. Apronium sponſione² la-
ceſſivit, *Ni Apronius dictitaret, te ſibi in decumis eſſe ſocium*:
hæc te vox non perculit? non perturbavit? non, ut capiti,
& fortunis tuis proſpiceres, excitavit? Tacuiſti: ſedaſti etiam
lites illorum: & ſponſio illa ne fieret, laboraſti.

LVIII. Pro dii immortales! hoc aut innocens homo perpe-
ti potuiſſet, aut quamvis nocens, qui modo judicia Romæ
fore putaret, non aliqua ſimulatione exiſtimationi ſe homi-
num venditaſſet? Quid eſt hoc? ſponſio fit de capite, ac for-
tunis tuis: tu ſedes, & quieſcis? non perſequeris? non perfe-
veras? non perquisis, cui dixerit Apronius? quis audierit?
unde hoc natum, quemadmodum prolatum fit? Si quis tibi
ad aurem acceſſiſſet, & dixiſſet, Apronium dictitare, te ſibi
eſſe ſocium: commoveri te oportuit, vocare Apronium, nec
illum ante tibi ſatisfacere, quam tu omnium exiſtimationi ſa-
tiſfeciſſes. Cum vero in foro celeberrimo, tanta frequentia,
hoc, verbo & ſimulatione, Apronio, re vera tibi objectum
eſſet; tu unquam tantam plagam tacitus accipere potuiſſes,
niſi hoc ita ſtatuiſſes, in re tam manifeſta quidquid dixiſſes,
te deterius eſſe facturum?

Quæſtores, legatos, præfectos ſuos, tribunos, multi miſſos
fecerunt, & de provincia decedere juſſerunt, quod eorum cul-
pa ſe minus commode audire arbitrarentur, aut quod peccare
illos aliqua in re iudicarent. Tu Apronium, hominem vix
liberum, contaminatum, perditum, flagitioſum, qui non mo-
do animum integrum, ſed ne animam quidem puram conſer-
vare potuiſſet; eum in tanto tuo dedecore proſecto ne verbo
quidem graviore appellaiſſes: neque apud te tam ſancta religio
ſocietatis fuiſſet, ut tui capitis periculum negligeres, niſi rem
tam notam eſſe omnibus, & tam manifeſtam videres.

Cum eodem Apronio poſtea P. Scandilius, eques Romanus,
quem vos omnes noſtis, eandem ſponſionem de ſocietate fecit,
quam Rubrius facere voluerat. Inſtitit, oppreſſit, non
remiſit: facta eſt ſponſio H-S v millium. Cœpit Scandilius
recuperatores, aut iudicem poſtulare.

LIX.

² *Sponſione*] Promiſſa certæ pecuniæ ſolutione, ſi cauſa caderet. *Manut.*

LIX. Satiſne vobis prætori improbo circumdati cancelli³ vi-
dentur in ſua provincia; immo vero in ſella ac tribunali: ut
aut de ſuo capite iudicium fieri patiatur præſens, ac ſedens;
aut conſiteatur, ſe omnibus iudiciis convinci neceſſe eſſe? Spon-
ſio eſt, *Ni te Apronius in decumis ſocium eſſe dicat*: provincia
tua eſt: ades: abs te iudicium poſtulat. Quid facis? quid
decernis? Recuperatores dicis te daturum. Bene agis: tametſi
qui erunt tantis cervicibus⁴ recuperatores, qui audeant in
provincia, cum prætor adſit, non ſolum contra voluntatem
ejuſ, ſed etiam contra fortunam iudicare?

Verum eſto. Manifeſta res eſt, cum nemo eſſet, quin hoc
ſe audiſſe liquido diceret, locupletiſſimus quiſque certiffimus
teſtis eſſet: nemo erat Sicilia tota, qui neſciret decumas eſſe
prætoris: nemo, qui non audiſſet ita Apronium dictitaſſe:
præterea conventus honeſtus Syracuſis, multi equites Roma-
ni, viri primarii, ex qua copia recuperatores rejici oportere-
ret, qui aliter iudicare nullo modo poſſent. Inſtat Scandili-
us poſcere recuperatores. Tum iſte homo innocens, qui illam
ſuſpicionem levare, atque ab ſe remove-re cuperet, recupera-
tores dicit ſe de cohorte ſua daturum.

LX. Pro deum hominumque fidem! quem ego accuſo? in
quo meam induſtriam ac diligentiam ſpectari volo? quid eſt,
quod ego dicendo, aut cogitando efficere, aut aſſequi debeam?
Teneo, teneo, inquam, in mediis veſtigalibus populi Roma-
ni, in iſtis fruſtribus provinciæ Siciliae furem manifeſto averten-
tem rem frumentariam omnem, pecuniam maximam: ſponſio
inquam, ita, ut negare non poſſit. Nam quid hic dicit? Sponſio
facta eſt cum cognitore tuo Apronio⁵ de fortunis tuis omnibus,
ni

³ *Cancelli*] Sunt ſepta ex ferro, in mo-
dum retis facta. *Circumdati cancelli* metapho-
rice dicuntur iſi, qui undique tenentur, ne-
que elabi poſſunt. *Horat.*

⁴ *Tantis cervicibus*] Tam forti, tam li-
bero animo. *Tranſlatum a bobus; quorum*
robur in cervicibus præcipuum eſt. Idem.

⁵ *Cum cognitore tuo Apronio*] Non intel-
lexerunt interpretes quid hoc loco *cognitor*
ſit. Sic quidem proprie dicebatur voluntarius
ſuſceptor alienæ litis, ſed interdum latius

patet, ut ſuperius lib. 2. *Datum Sthenio ab-
ſenti cognitorem.* Quin & honeſtior vocabu-
lo ſic dicebantur delatores, tanquam qui cau-
ſas ſiſci, atque ita populi & principis ſuſci-
perent ſponte ac tuerentur, cuius operæ pre-
tium partes de proſcriptorum bonis accipie-
bant, ut ait Gronovius lib. iv. de pec. vet.
cap. 3. quem vide. Hinc & Manilio *cognitor*
urbis, eſt deſenſor urbis, *urbis*, *urbis*.
Sic Apronius hic dicitur cognitor Verriſ,
qui eſt delator aratorum, & ſimul quaſi cau-
ſam

ni focium se tibi in decumis esse dicitaret. Expectant omnes, quanta tibi ea res curæ sit, quemadmodum hominum existimationi te atque innocentiam tuam probari velis. Hic tu medicum, & haruspicum, & praconem tuum, recuperatores dabis, aut etiam illum ipsum, quem tu in cohorte tua Cassianum judicem ⁶ habebas, si qua res major esset, Papi-rium Potamonem ⁷, hominem severum, ex veterè illa eque- stri disciplina? Scandilius postulare de conventu recuperatores. Tum iste negat se de existimatione sua cuiquam, nisi suis, commissurum. Negotiatores putant esse turpe, id forum sibi iniquum ejurare ⁸, ubi negotientur. Prætor provinciam suam totam sibi iniquam ejurat.

O impudentiam singularem! Hic postulat se Romæ absolvi, qui in sua provincia judicavit se absolvi nullo modo posse? qui plus existimet apud lectissimos senatores pecuniam, quam apud tres negotiatores ⁹ metum valere? Scandilius vero negat sese apud Artemidorum recuperatorem verbum esse facturum: & tamen auget, atque onerat te bonis conditionibus, si tu uti velis. Si ex provincia Sicilia tota statuas idoneum judicem, aut recuperatorem nullum posse reperiri, postulat a te, ut Romam rejicias ¹⁰.

Hic enimvero tu exclamas, hominem improbum, qui postulet ibi de tua existimatione judicium fieri, ubi te invidiosum esse intelligebat. Negas te Romam rejecturum: negas de conventu recuperatores daturum: cohortem tuam proponis. Scandilius rem se totam relicturum dicit, & suo tempore esse rediturum. Quid tu ibi tum? quid facis? Scandilius cogis. Quid? sponsonem acceptam facere ¹¹? Impudenter tollis ¹² expe-

sam Verris suscipit in agenda præda & furtis, ac extorquendo frumento & pecunia. *Græc.*

⁶ Cassianum judicem] Vide pro Roscio Amecino, cap. 30.

⁷ Papi-rium Potamonem] Scribam, & familiarem Cæcili, qui Verris questor fuit. Nominatur in Divin. *Manutius.*

⁸ Iniquum ejurare] Ut iniquam recufare. *Idem.*

⁹ Apud tres negotiatores] Quos de conven-

tu judices esse noluit. Tres autem recuperatores erant. *Idem.*

¹⁰ Rejicias] Subaud. sponsonis factæ disceptationem. *Hortensius.*

¹¹ Sponsonem acceptam facere?] Pro persequi. *Manut.*

¹² Impudenter tollis] Hoc sensu. Judicium fieri non vis in ea re, in qua homines, quid de tua existimatione decerneretur, expectabant. *Idem.*

spectatum existimationis tuæ judicium: non facis. Quid ergo? Apronio permittis, ut, quos velit, de cohorte sumat recuperatores? Indignum, uni potius ex iniquis sumendi, quam utrisque ex æquis rejiciendi fieri potestatem. Neutrum facis eorum: Quid ergo? est aliquid, quod improbius fieri potest. Cogit enim Scandilius quinque illa millia ¹³ nummum dare atque adnumerare Apronio. Quid potuit elegantius facere prætor cupidus existimationis bonæ, qui ab sese omnem suspitionem propulsaret? qui se eripere ex infamia cuperet?

LXI. Adductus erat in sermonem, invidiam, vituperationem. Dicitaret homo improbus atque impurus, Apronius, focium esse prætorem: venerat res in judicium atque discrimen: potestas erat isti, homini integro, atque innocenti, data, ut in Apronium cum animadvertisset, sese gravissima levaret infamia. Quid excogitat pœnæ? quid animadversionis in Apronium? cogit Scandilius Apronio, ob singularem improbitatem, atque audaciam, prædicationemque nefariæ societatis, H-S v millia mercedis, ac præmii dare. Quid interfuit, homo audacissime, utrum hoc decerneres: an id, quod Apronius dicitabat, tute de te profiterere, ac dicitares? Quem hominem, si quis pudor in te, atque adeo si quis metus fuisset, sine supplicio dimittere non debuisti: hunc abs te sine præmio discedere noluisse. Omnia simul intelligere potuisti, Judices, ex uno crimine Scandiliano: primum, hoc non esse Romæ natum de societate decumarum; non ab accusatore fictum; non (ut solemus interdum in defensionibus dicere) crimen domesticum, ac vernaculum; non ex tempore periculi tui constitutum: sed vetus, excogitatum jam, & te prætoris iactatum, & non ab inimicis Romæ compositum, sed Romam de provincia exportatum. Simul intelligi potest illud istius in Apronium studium, Apronii de isto non modo confessio, verum etiam commemoratio. Eodem accedit, quod hoc quoque intelligere potestis, istum statuisse, in provincia sua, existimationis suæ judicium extra cohortem suam committendum fuisse nemini.

Tom. IV. B b b

¹³ Quinque illa millia] Quibus Scandilius sponsonem fecerat. *Hortens.*

LXII. Equus est iudex, cui non ab initio decumani criminis persuasum sit, istum in aratorum bona, fortunaeque impetum fecisse? quis hoc non ex eo statim iudicavit, quod offendi, istum decumas nova lege, atque adeo nulla lege, contra omnium consuetudinem, atque instituta vendidisse? Verum, ut istos ego iudices tam severos, tam diligentes, tam religiosos non haberem: equus est, ex injuriarum magnitudine, improbitate decretorum, iudiciorum iniquitate, qui hoc non iam dudum statuerit, & iudicavit? Etiam sane sit aliquis dissolutior in iudicando: legum, officii, reipublicae, sociorum, atque amicorum negligentior: quid? is possitne de istius improbitate dubitare, cum tanta lucra facta, tam iniquas actiones, vi, & metu expressas cognoverit? cum tanta praemia civitates, vi, atque imperio, virgarum, ac mortis metu, non modo Apronio, atque ejus similibus, verum etiam Veneriis servis dare coactas.

Quod si quis sociorum incommodis minus movetur: si quem aratorum fugae, calamitates, exilia, suspendia denique non permovent, non possum dubitare, quin is tamen, cum vastatam Siciliam, relictos agros, ex civitatum literis, & epistola L. Metelli cognoverit; statuatur, fieri non posse, ut de isto non severissime iudicetur. Erit etiam aliquis, qui haec omnia dissimulare, ac negligere possit? Attuli sponsones ipso praesente factas de decumarum societate, ab ipso prohibitas iudicari. Quid est, quod posset quisquam manifestius hoc desiderare? Non dubito, quin vobis satisfecerim, Iudices. Veruntamen progrediar longius: non mehercule quo magis hoc vobis persuadeatur, quam jam persuasum esse confido: sed ut ille aliquando impudentiae suae finem faciat: aliquando desinat, ea se putare posse emere, quae ipse semper habuit venalia, fidem, iusjurandum, veritatem, officium, religionem: desinat amici ejus ea discutere, quae detrimento, maculae, invidiae, infamiae nobis omnibus esse possint. At qui amici?

O miserum, atque invidiosum, offensumque paucorum culpa, atque indignitate ordinem senatorium! Albam Aemilium sedentem in faucibus macelli loqui palam, vicisse Verrem, em-

emptos habere iudices, alium H-S cccc millibus, alium H-S D; quem minimo, ccc. Atque ei cum responsum esset, fieri non posse: multos testes esse dicturos; me praeterea causa non defuturum: Licet, bercoles, inquit, omnes omnia dicant in illum: nisi ita res manifesta erit allata, ut responderi nihil possit, vicimus. Bene ais, Alba: ad tuam veniam conditionem. Nihil putas valere in iudiciis conjecturam, nihil suspicionem, nihil antea facta vitae existimationem, nihil bonorum virorum testimonia, nihil civitatum auctoritates, ac testimonia: literas manifestas¹⁴ quaeris. Non quaero iudices Cassianos: veterum iudiciorum severitatem non requiro: vestram in hoc fidem, dignitatem, religionem in iudicando non imploro: Albam habeo iudicem, eum hominem, qui se ipse scurram improbissimum existimari vult¹⁵: qui a scurris potius semper gladiator, quam scurra appellatus sit. Afferam rem ejusmodi in decumis, ut Alba fateatur, istum in re frumentaria, & in bonis aratorum aperte, palamque esse praedatum.

LXIII. Decumas agri Leontini magno dicit se vendidisse. Ostendi jam illud initio, non existimandum magno vendidisse eum, qui verbo decumas vendiderit: re, & conditione, & lege, & edito, & licentia decumanorum, decumas aratoribus nullas reliquas fecerit. Etiam illud ostendi, vendidisse alios magno decumas agri Leontini, caeterorumque agrorum: & lege Hieronica vendidisse: & pluris etiam, quam re vendidisse: nec aratorem quemquam esse questum. Nec enim fuit quod quisquam queri posset, cum lege aequissime scripta venirent: neque illud unquam aratoris interfuit, quanti decumae venirent. Non enim ita est, ut, si magno venierint, plus arator debeat: si parvo, minus. Ut frumenta nata sunt, ita decumae veneunt. Aratoris autem interest, ita se frumenta habere, ut decumae quam plurimo venire possint. Dum arator ne plus decuma det, expedit ei decumam esse quam maximi. Verum hoc, ut opinor, esse vis caput defensionis tuae,

B b b z

ma-

¹⁴ Literas manifestas] Mirae placet, quod hic alii excogitarunt: Auctoritates, testimonia, literas: res manifestas quaeris. Manut.
¹⁵ Existimari vult] Ita turpiter vivit, ut, si scurra existimetur, honori sibi ducat. At cum scurra suo dignum nomine non putat, gladiatorem vocat: quod multo est ignominiosius. Idem.

magno te decumas vendidisse: agri vero Leontini, qui plurimum efficit, tritici modium cccvii millibus. Si doceo, pluris aliquanto potuisse te vendere, neque his voluisse addicere; qui contra Apronium licerentur: & Apronio multo minoris, quam aliis potueris, tradidisse: si hoc doceo; poterint te Alba, tuus antiquissimus non solum amicus, verum etiam amator, absolvere?

LXIV. Dico equitem Romanum, hominem in primis honestum, Q. Minucium, cum sui similibus, ad decumas agri Leontini tritici modium non cto, non cto cto, non cto cto est, sed ad unas unius agri decumas tritici modium xxx millia voluisse addere¹⁶, & ei potestatem emendi non esse factam, ne res abiret ab Apronio. Negare hoc, nisi forte negare omnia constituisti, nullo modo potes. Palam res gesta est, maximo conventu, Syraculis: testis est tota provincia, propterea quod undique ad emendas decumas solent eo convenire. Quod sive fateris, sive convinceris; quot, & quam manifestis in rebus tenere, non vides? Primum tuam rem illam, & prædam fuisse. Nam, nisi ita esset, cur tu Apronium malebas, (quem omnes tuum procurare in decumis negotium loquebantur) quam Minucium, decumas agri Leontini fumere? Deinde immensum, atque infinitum lucrum esse factum. Nam si xxx millibus modium tritici tu commotus non esses: certe hoc idem lucrì Minucius Apronio libenter dedisset, si ille accipere voluisset.

Quantam igitur illi spem prædæ propositam arbitramur fuisse, qui tantum præfens lucrum, nulla opera insumpta, contempserit, atque despexerit? Deinde ipse Minucius nunquam tanti habere voluisset, si decumas tu lege Hieronica venderes: sed quod tuis novis edictis, & iniquissimis institutis plus aliquanto se, quam decumas, ablaturum videbat, idcirco longius progressus est. At Apronio semper plus etiam multo abs te permissum est, quam quod edixeras. Quantum igitur quantum putamus factum esse per eum, cui quidvis licitum fuit, cum tantum lucrì voluerit addere is, cui, si decumas emisset, idem non liceret?

Postre-

¹⁶ Addere] Numero modiorum, quibus eas Apron. redemit. Horten.

Postremo illa quidem certe tibi præcisa defensio est, in qua tu semper omnia tua furta, atque flagitia latere posse arbitratus es: magno te decumas vendidisse: plebi Romanae consuluisse: annonæ prospexisse. Non potest hoc dicere is, qui negare non potest, se unius agri decumas xxx millibus modium minoris, quam potuerit, vendidisse; ut etiam, si tibi hoc concedam, Minucio ideo te non tradidisse, quod jam addixisses Apronio: ajunt enim te ita distitare; quod ego expecto, cupioque te ita illud defendere. Verum ut ita sit, tamen non potes hoc, quasi præclarum aliquid, prædicare, magno te decumas vendidisse, cum fuisse fateare, qui multo pluris voluerint emere.

LXV. Tenetur igitur jam, Judices, & manifesto tenetur avaritia, cupiditas hominis, scelus, improbitas, audacia. Quid si hæc, quæ dico, ipsius amici defensoresque judicarunt? quid vultis amplius? Adventu L. Metelli, prætoris, cum omnes ejus comites iste sibi suo illo panchresto medicamento¹⁷ amicos reddidisset; aditum est ad Metellum: eductus¹⁸ est Apronius: eduxit vir primarius C. Gallius, senator: postulavit a L. Metello, ut ex edicto suo judicium daret in Apronium, Quod per vim, aut metum abstulisset: quam formulam Octavianam¹⁹, & Romæ Metellus habuerat, & habebat in provincia. Non impetrat: cum hoc diceret Metellus, præjudicium a se de capite C. Verris per hoc judicium nolle fieri. Tota Metelli cohors, hominum non ingratorum,²⁰ aderat Apronio. C. Gallius, homo nostri ordinis, a suo familiarissimo L. Metello judicium ex edicto non potest impetrare.

Non

¹⁷ Panchresto medicamento] Ad verbum, medicamento ad omnia utili & accommodato: qualis est herba, quam Panacem sive Panaceam indidem sumpto nomine Græci vocant, ut Plinius scribit. Pecuniam autem significat, qua uno suos sibi omnes amicos devinxerat. Horten.

¹⁸ Eductus] In jus vocatus.

¹⁹ Octavianam] Quam L. Octavius, cum prætor esset, instituerat, & quam Romæ Metellus, &c. Porro hæc parenthesis consulto addit Orator ad laudem L. Octavii, qui iudex in causa Verris sedebat. Habuerat, id est, in prætura sua servaverat. Jus istud æ-

quissimum, & perpetuo ab ipso Metello in aliis observatum erat: sed illud ab eodem Gallio in Verrem non impetrat: hinc maxime offenditur Metelli studium in Verrem. Causam autem cur denegaret, hanc Metellus asserbat, præjudicium se, &c. Porro præjudicium illud est, quod, prius judicium, sequentibus iudiciis exemplum aliquod allaturum est. De capite C. Verris, in quem ista Apronii damnatio, propter causam utriusque conjunctionem, redundaret. Hortensius.

²⁰ Non ingratorum] Salfæ. Hoc dicit propter panchrestum istud medicamentum; quo ille sibi eos amicos reddiderat. Idem.

Non reprehendo Metellum. Pepercit homini amico, & quemadmodum ipsum dicere audivi, necessario. Non reprehendo, inquam, Metellum: sed hoc miror, quomodo, de quo homine præjudicium noluerit fieri per recuperatores, de hoc ipso non modo præjudicari, verum gravissime, ac vehementissime judicari. Primum enim, si Apronium absolutum iri putaret: nihil erat, quod illum præjudicium vereretur. Deinde, si, condemnato Apronio, conjunctam cum eo Verri causam omnes erant existimaturi: Metellus quidem certe jam hoc judicabat, eorum rem, causamque esse conjunctam; qui statuerit, Apronio condemnato, de isto præjudicium futurum. Et simul una res utriusque rei est argumento: & aratores vi & metu coactos, Apronio multo plus, quam debuerint, dedisse: & Apronium istius rem suo nomine egisse, cum L. Metellus statuerit non posse Apronium condemnari, quin simul de istius scelere, atque improbitate judicaretur.

LXVI. Venio nunc ad epistolam Timarchidis, liberti istius, & accensi: de qua cum dixero, totum hoc crimen decumanum perorabo. Hæc epistola est, Judices, quam nos Syracusis in ædibus Apronii, cum literas conquereremus, invenimus. Missa est, ut ipsa significat, ex itinere, cum Verres jam de provincia decessisset, Timarchidis manu scripta. Recita epistolam Timarchidis. TIMARCHIDES *Verris accensus* APRONIO salutem dicit. Jam hoc quidem non reprehendo, quod adscripsit, *Accensus*. Cur enim sibi hoc scribæ soli sumant²¹? L. PAPIRIUS scriba. Volo ego hoc esse commune accensorum, listorum, viatorum.

Fac diligentiam adhibeas, quod ad existimationem prætoris attinget. Commendat Apronio Verrem, & hortatur, ut inimicis ejus resistat. Bono præsidio munitur existimatio tua: si quidem in Apronii constituitur diligentia, atque auctoritate. *Habes virtutem, atque eloquentiam.* Quam copiose laudatur Apronium a Timarchide? quam magnifice? cui ego non putem

illum

²¹ Soli sumant,] Cur hoc soli sibi arrogent, ut officii sui titulum epistolis suis adscribant; uti L. Papius ille Potamo (cap.

60.) solet epistolis suis adscribere, hoc modo, L. Papius scriba illi, aut illi, S. D. Jocus in Papium. Idem.

illum placere oportere, qui tantopere Timarchidi probatus sit? *Habes sumptum unde facias.* Neceesse est, quod redundarit de vestro frumentario quæstu, ad illum potissimum, per quem agebatis, defluxisse. *Scribas, apparitores²² recentes arripe.* Cum L. Vultejo, qui plurimum potest, cæde, concide. Videte, quam valde malitiæ suæ confidat Timarchides, qui etiam Apronio improbitatis præcepta det. Jam hoc, cæde, concide, nonne verba domo patroni depromere videtur, ad omne genus nequitiae accommodata? *Volo, mi frater, fraterculo tuo credas.* Conforti quidem in lucris, atque furtis, gemino & simillimo nequitia, improbitate, audacia.

LXVII. *In cohorte carus habebere.* Quid est hoc, in cohorte? quo pertinet? Apronium doces? quid? in vestram cohortem, te monitore, an sua sponte pervenerat? *Quod cuique opus sit, oppono.* Qua impudentia putatis eum in dominatione fuisse, qui in fuga tam improbus sit? ait, omnia pecunia effici posse. *Da, profunde, oppono, si velis vincere.* Non hoc mihi tam molestum est, Apronio suadere Timarchidem, quam quod hoc idem patrono suo præcipit.

Te postulante omnes vincere solent. Verre quidem prætor, non Sacerdote, non Peducæo, non hoc ipso Metello. *Scis Metellum sapientem esse.* Hoc vero ferri jam non potest, irrideri viri optimi, L. Metelli, ingenium, & contemni, ac despici a fugitivo Timarchide. *Si Vultejum habebis, omnia ludibundus conficies.* Hic vehementer errat Timarchides, qui aut Vultejum pecunia corrumpi putet posse, aut Metellum unius arbitratu gerere præturam. Sed erravit conjectura domestica: quia multos per se, & per alios multa ludibundos libidinose apud Verrem effecisse vidit; ad omnes eisdem patere aditus arbitrabatur. Facilius vos efficiebatis ludibundi, quæ volebatis a Verre, quod multa ejus ludorum genera noratis. *Inculcatum est Metello, & Vultejo, te aratores everisse.* Quis istuc Apronio attribuebat, cum aratorem aliquem evererat? aut Timarchidi, cum ob judicandum, aut decernendum, aut imperan-

peran-

²² Apparitores] Hoc nomine accensi, interpretes, listores, viatores, & alii denique omnes imperatoris ministri intelliguntur. Re-

centes. Qui recens in provinciam cum L. Metello venerunt. Idem.

perandum aliquid, aut remittendum, pecuniam acceperat? aut Sextio listori, cum aliquem innocentem securi percussisset? Nemo. Omnes ei Verri tunc attribuebant, quem nunc condemnari volunt.

Obtulerunt ejus aures, te socium pratoris fuisse. Videtne, hoc quam clarum sit, ac fuerit? cum etiam Timarchides hoc metuat? concedas, non hoc crimen nos in te confingere, sed jampridem ad crimen aliquam defensionem libertum quaerere. Libertus, & accensus tuus, & tibi, ac liberis tuis, omnibus in rebus conjunctus, ac proximus, ad Apronium scribit, vulgo esse ab omnibus ita demonstratum Metello, tibi Apronium in decumis socium fuisse. Fac sciat improbitatem aratorum. Ipsi sudabunt, si dii volent. Quod istuc, per deos immortales! aut qua de causa excitatum esse dicamus in aratores tam infestum odium, atque tantum? quantam injuriam fecerunt Verri aratores, ut eos etiam libertus, & accensus ejus tam irato animo his literis insequatur?

LXVIII. Neque ego hujus fugitivi, Judices, epistolam vobis recitarem, nisi ut ex ea totius familiae praecepta, & instituta, & disciplinam cognosceretis. Videtis, ut moneat Apronium? quibus rebus, ac muneribus insinuet in familiaritatem Metelli? Vultejum corrumpat? scribas, accensumque pretio delinuat? ea praecipit, quae vidit: ea monet alienum hominem, quae domi didicit ipse. Verum in hoc errat uno, quod easdem existimat vias ad omnium familiaritates esse munitas.

Ququam merito sum iratus Metello; tamen haec quae vera sunt, dicam. Apronius ipsum Metellum non pretio, ut Verrem, non convivio, non muliere, non sermone incauto atque improbo posset corrumpere: quibus rebus non sensim, atque moderate ad istius amicitiam adreperat, sed brevi tempore totum hominem, totamque ejus praturam possederat. Cohortem autem Metelli, quam vocat, quid erat, quod corrumpere, ex qua recuperatores nulli dabantur? Nam quod scribit, Metelli filium puerum esse, vehementer errat: non enim ad omnes praetorum filios iidem aditus sunt. O Timarchi-

chide, Metelli est filius in provincia, non puer, sed adolescens bonus ac pudens, dignus illo loco ad nomine. Vester ille puer praetextatus, in provincia quemadmodum fuisset, non dicerem, si pueri esse illam culpam, ac non patris existimarem. Tunc, cum te ac tuam vitam nosset, in Siciliam tecum grandem praetextatum filium ducebas? ut, etiam si natura puerum a paternis vitiis, atque a generis similitudine abduceret, consuetudo tamen eum & disciplina degenerare non fineret? Fac enim fuisse in isto C. Laelii, M. Catonis materiem atque indolem: quid ex eo boni sperari atque effici potest, qui in patris luxurie sic vixerit, ut nullum unquam pudicum neque sobrium convivium viderit? qui in epulis quotidianis, adulta aetate, per triennium inter impudicas mulieres & intemperantes viros versatus sit? nihil unquam a patre audierit, quo pudentior aut melior esset; nihil unquam patrem agere viderit, quod cum imitatus esset, non, id quod turpissimum est, patri similis putaretur?

LXIX. Quibus in rebus non solum filio, verum etiam reipublicae fecisti injuriam. Susceperas enim liberos non solum tibi, sed etiam patriae: qui non modo tibi voluptati, sed etiam qui aliquando usui reipublicae esse possent. Eos instituire, atque erudire ad majorum instituta, atque civitatis disciplinam, non ad tua flagitia, neque ad tuas turpitudines debuisti. Effet ex inertis atque impuro & improbo parente navus, & pudens, & probus filius. Haberet aliquid abs te reipublica muneris. Nunc pro te Verrem substituísti alterum civitati: nisi hoc forte deterior est, si fieri potest, quod tu ejusmodi evasisti, non in hominis luxuriosi, sed tantum in furis ac divivoris disciplina educatus.

Quid isto festivius fore arbitramur, qui est tuus natura filius, consuetudine discipulus, voluntate similis? Quem ego, Judices, quamvis bonum fortemque facile paterer evadere. Non enim me inimicitiae commovent, si quae mihi cum isto futurae sint. Nam si in omnibus rebus innocens fuero, meique similis; quid mihi istius inimicitiae nocebunt? sin aliqua in re Verri similis fuero; non magis mihi deerit inimicus, quam

Verri defuit. Etenim, Judices, ejusmodi respublica debet esse, & erit, severitate judiciorum constituta, ut inimicus neque deesse nocenti possit, neque obesse innocenti. Quapropter nulla res est, quamobrem ego istum nolim ex paternis probris ac viriis emergere. Id quod tamen isti difficile est, tamen haud scio an fieri possit: praesertim si (ut nunc fit) custodes amicorum eum sectabuntur: quoniam pater tam negligens ac dissolutus est.

Verum huc longius, quam voluntas fuit, ab epistola Timarchidis digressa est oratio mea. Qua recitata, conclusurum me esse crimen decumarum dixeram: ex quo intellexistis, innumerabilem frumenti numerum per triennium aversum a republica esse, ereptumque aratoribus.

LXX. Sequitur, ut de frumento EMPTO vos, Judices, doceam, maximo atque impudentissimo furto: de quo dum certa, & pauca, & magna dicam breviter, attendite. Frumentum emere in Sicilia debuit Verres ex senatus-consulto, & ex lege Terentia, & Cassia frumentaria. Emendi duo genera fuerunt: unum cæterarum decumarum: alterum, quod præterea civitatibus æqualiter esset distributum. Illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuisset: hujus imperati tritici modium dccc millia: pretium autem constitutum decumano in modios singulos H-S terni: imperato H-S IV. Ita in frumentum imperatum H-S bis & tricies in annos singulos Verri decernebatur, quod aratoribus solveret: in alteras decumas ferme ad nonagies. Sic per triennium ad hanc frumentii emptionem Siciliensem prope centies²³ & tricies erogatum est.

Hanc pecuniam tantam, datam tibi ex ærario²⁴ inopi atque exhausto: datam ad frumentum, hoc est, ad necessitatem salutis & vitæ: datam, ut Siculis aratoribus, quibus tanta onera

²³ Prope centies] Nam ex duabus summis superioribus tantum efficitur centies vicies & bis; Gall. *millio unus, ducenta viginti millia librarum*. Sed maluit Orator numerum roundare. Verres ergo toto triennio acciperet tres *milliones* nostratis pecuniæ; præterea sexcenta sexaginta librarum mil-

lia, frumenti decumani, & imperati solvendi nomine. *Idem*.

²⁴ Ex ærario] Quomodo, ex ærario? Deposita adhuc erat ea pecunia apud eas societates, unde erat attributa; ut mox dicit. Sed quod debetur ærario, proinde ac si in ærario esset, intelligitur. *Idem*.

onera respublica imponeret, solveretur: abs te sic laceratum esse dico, ut possim illud probare, si velim, omnem te hanc pecuniam domum tuam avertisse. Etenim sic hanc rem totam administrasti, ut hoc, quod dico, probari æquissimo iudici possit. Sed ego habebō rationem auctoritatis meæ: meminero, quo animo, quo consilio ad causam publicam accesserim: non agam tecum accusatorie: nihil fingam: nihil cuiquam probari velim, me dicente, quod non ante mihimetipsum probatum sit.

In hac pecunia publica, Judices, hæc insunt tria genera furtorum. Primum, cum posita esset pecunia apud eas societates, unde erat attributa, binis centesimis²⁵ feneratus est. Deinde, permultis civitatibus pro frumento nihil solvit omnino. Postremo, si cui civitati solvit; tantum detraxit, quantum commodum fuit: nulli, quod debitum est, reddidit.

LXXI. Ac primum hoc ex te quæro: tu²⁶, cui publicani ex Carpinatii literis gratias²⁷ egerunt, pecunia publica ex ærario erogata, ex vectigalibus populi Romani ad emendum frumentum attributa, fueritne tibi quæstui? pensitaritne tibi binas centesimas? Credo te negaturum. Turpis enim est, & periculosa confessio. Mihi autem hoc perarduum est demonstrare. Quibus enim testibus? publicanis? tractari honorifice sunt: tacebunt. Literæ eorum? decreto decumanorum remotæ sunt. Quo me igitur vertam? rem tam improbam, crimen tantæ audaciæ, tantæque impudentiæ propter inopiam testium ac literarum prætermittam? Non faciam, Judices: utar teste: quo? P. Vettio Chilone, homine equestris ordinis honestissimo atque ornatissimo: qui isti ita amicus & necessarius est, ut, etiam si vir bonus non esset, tamen, quod

C c c. 2 con-

²⁵ Binis centesimis] Subauditur, *mensuris*. illa pecunia; & pro qua, quasi pro deposito, usura nulla debebatur. *Idem*.

²⁶ Tu] Verbum nullum est, cui hoc pronomen responderet; sed syllepsis est non inusitata veteribus, qui sententiam magis, quam verba respicientes, post interrogatam parenthem, sic formant orationem, ac si novam quandam periodum ordiantur; ac nullam habeant superiorum verborum rationem. *Idem*.

²⁷ Gratias] Lib. 11. cap. 70.